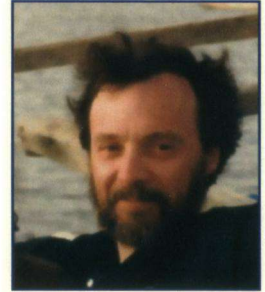

Betrokken bij zeezoogdieren

Bob Vandendriesche

John Van Gompel (53 jr), veearts uit Blankenberge, was in de jaren '80 en '90 ondervoorzitter van de vzw Natuurreservaten (nu Natuurpunt), zetelde twaalf jaar in de Vlaamse Hoge Raad voor het Natuurbehoud en trok zich in de jaren '60 als een van de eersten het lot van de zeezoogdieren aan voor de - toen nog Belgische, nu Vlaamse - kust. In zijn vrije tijd is hij conservator van het internationaal belangrijke weidevogelgebied de Uitkerkse Polder in West-Vlaanderen. Een interview.

John, van waar komt je betrokkenheid met zeezoogdieren?

Als Jeugdbonder richtte ik in de jaren '60 mee de strandwerkgroep op. We organiseerden onder meer de jaarlijkse tellingen van stookolieslachtoffers op het strand. We hadden als Jeugdbonder een brede interesse en we waren natuurlijk niet blind voor de zeezoogdieren die op het strand aanspoelden. Het was pas veel later, eind jaren '70, dat in de Jeugdbond de gespecialiseerde werkgroepen ontstonden. We hielden al van begin af aan een nauwkeurig overzicht van de strandingen bij. Die lijst van waarnemingen groeide uit tot een database, die tot in de jaren '90 door vrijwilligers werd beheerd. In al die jaren is het aantal actieve vrijwilligers enorm gestegen, maar vond er tegelijk ook professionalisering plaats. Dikwijls beseft de jonge generatie niet meer wat voor een moeizame weg er in al die jaren is afgelegd in de wereld van het natuurbehoud. Nadat ik als veearts afstudeerde, vestigde ik mij aan de kust en bleef ik betrokken bij het natuurbehoud, onder meer via de kustwerkgroep van Natuurreservaten en als conservator van een natuurreservaat. Zo werd ik steeds gecontacteerd wanneer een jonge of verzwakte zeehond of een ander zeezoogdier aanspoelde. Mijn grootste bekommernis is echter altijd geweest dat de resultaten van allerlei fauna-onderzoek vertaald werden in een beter beleid en een beter beheer van gebieden.

Hoe was één en ander georganiseerd in België wat betreft de zeehonden?

Dat is een lang verhaal. Misschien eerst even zeggen dat we langs de Vlaamse kust in historische tijden zeehondenkolonies kenden in de Zwinbaai en dat er zelfs tot in de jaren '50 een kleine kolonie zeehonden leefde aan de IJzermonding. De zeehondenpopulatie in de Westerschelde hield het uit tot in de jaren '60 maar verdween volledig door jacht, milieuvervuiling en verstoring. Marcel Verbruggen maakte toen ooit nog foto's van die zeehondenjacht. Vanaf het einde van de jaren '60 vonden we hier alleen nog angespoelde zeehonden. Dikwijls jonge of verzwakte dieren uit Zeeland of Engeland. Dergelijke dieren kwamen toen soms in viswinkels terecht of bij vissers thuis, waar ze dan, levend, als huisdier te kijk gezet werden! Enkele kwamen ook in de Zoo van Antwerpen terecht. Vanaf 1980 ontstond er een samenwerking met het opvangcentrum van Pieterburen waarnaar de angespoelde dieren per vliegtuig werden overgebracht. In 1997 opende in Blankenberge het Sea-Life-centre zijn deuren. Dit opvangcentrum kreeg van de afdeling Natuur van het ministerie van de Vlaamse Gemeenschap de opdracht alle gestrande zeehonden op te halen, te verzorgen en nadien - zonder uitzondering - allemaal vrij te laten langs de Westerschelde, ter ondersteuning van het daar opgestarte herintroductieproject. Zelf ben ik als dierenarts verbonden aan het centrum. Ik stel de diagnose en schrijf de juiste

verzorging voor. Intussen zorgt het Sea-Life-centre ook voor de opvang van zeehonden uit Noord-Frankrijk. Het project mag zeker geslaagd genoemd worden: jaarlijks worden in Sea-Life gemiddeld een twintigtal gewone en ruim een dozijn grijze zeehonden opgevangen. Daar komen nog nu en dan wat dwaalgasten bij, zoals de ringelrob, zadelrob of klapmuts. In Sea-Life staat een professionele ploeg klaar voor het transport, de opvang en verzorging van deze dieren. Daarbovenop komt natuurlijk nog het educatieve werk.

Levert al dat werk ook iets op?

Goede vraag. Dikwijls werd er vroeger inderdaad geknoeid. Dieren of vogels werden op een verkeerde wijze verzorgd of te vroeg of te laat vrijgelaten. Tegenwoordig echter merk je een professionalisering in de sector. Resultaten boeken we zeker: de heropleving van de zeehondenkolonie in de Westerschelde en recent ook in de baai van de Somme bewijzen dat. Toch is er ook minder goed nieuws: de laatste jaren zien we in toenemende mate tekenen van voedseltekort: veel te zwakke jongen bij de zeehonden, ondermaats broedsucces in de sternkolonies, en een stijgend aantal aangepoelde jonge bruinvissen. Dat het aantal bruinvissen in de zuidelijke Noordzee de afgelopen jaren steeg, is niet perse goed nieuws: de stijging is onnatuurlijk hoog, wat ons doet vermoeden dat dieren uit de noordelijke Noordzee naar hier zijn afgezakt omwille van verslechterde voedselomstandigheden in het noorden. Als populaties zeezoogdieren ver-

Dat het aantal bruinvissen in de zuidelijke Noordzee de afgelopen jaren steeg, is niet perse goed nieuws. Foto: KlaasKreuijer

zwakken worden ze veel gevoeliger voor allerlei infectieziekten: in 1989 stierf niet minder dan 60% van de volledige Noordzee- en Oostzeepopulatie van de gewone zeehond door het morbillivirus. In 2005 was er aan de Engelse oostkust plaatselijk grote sterfte ten gevolge van een herpesvirusinfectie. Aan de Belgische kust blijft hervestiging van zeehonden problematisch: een klein aantal dieren overwintert er, maar voortplanting is zo goed als onmogelijk door de veel te grote verstoring.

Valt er ook op het gebied van zeezoogdieren iets te beleven ?

Ondanks de beperkte kustlijn (65 km) is er toch heel wat te beleven met onder meer een opmerkelijk groot aantal soorten dat aanspoelt. Voor grote walvissen vormen de Vlaamse banken een echte fuik, waarin regelmatig potvissen en af en toe een vinvis terecht komen. De nabijheid van het Nauw van Calais levert weer regelmatig waarnemingen op van langs de kust trekkende bruinvissen en af en toe grienden. Bij de bruinvis valt de piek van waarnemingen bij ons in het voorjaar, terwijl dat in Nederland juist in de wintermaanden is.

Terug naar je vrije tijd

De Uitkerkse Polder is eigenlijk een relictlandschap uit de vroege middeleeuwen. Het bestaat uit komgronden met een zeer fijne percelering en meer dan 20 kilometer sloten per km². Het gebied ontsnapte de afgelopen decennia op een wonderbaarlijke manier aan de golf van ruilverkavelingen. De graslanden zijn vochtig en zilt, wat een heel specifieke plantengroei oplevert. Bomen en struiken ontbreken nagenoeg in het gebied, wat naar Vlaamse normen een extreem open landschap oplevert. De Uitkerkse Polder is al sinds mijn jeugd mijn favoriete studiegebied. In de jaren '60 kwamen hier nog zoveel velduilen overwinteren, dat het de moeite loonde hun braakballen te verzamelen en te pluizen. De resultaten daarvan publiceerden we in 'De Giervalk'. Het dieet van de velduilen bleek vooral uit veldmuizen te bestaan en, in vergelijking met andere uilen ook uit een groter aantal zangvogels. Van die overvloed aan veldmuizen profiteren ook de torenvalken, bruine kiekendieven, wezels, hermelijnen die sinds het ontstaan en de uitbreiding

van het natuurgebied in de polder duidelijk in aantal zijn toegenomen. Mogelijk heeft die toename van predatoren er voor gezorgd dat echte 'muisjaren' met vanaf de nazomer een explosieve toename van veldmuizen, nu niet meer voorkomen. Hierdoor worden ook de vroegere 'irrupties' van velduilen nu niet meer waargenomen. Al bij al heeft het gevoerde beheer een positieve impact gehad op het voorkomen van kleine marterachtigen en roofvogels. Ze worden nu niet meer bestreden of bejaagd en het voedselaanbod is verzekerd. Ook de waterspitsmuis hebben we hier af en toe waargenomen.

Het gevoerde beheer en de natuurontwikkelingswerken in het nu al 350 ha grote reservaat zullen deze soort zeker ten goede komen. Voor de otter zal een hervestiging moeilijker zijn: de polder is als leefgebied wel weer geschikt maar de laatste exemplaren werden er in 1965 afgeschoten. Hermelijnen, wezels en bunzing zijn dan wel weer vrij talrijk aanwezig, nieuwkomers zijn vos en steenmarter, van die laatste werd recent een eerste exemplaar als verkeersslachtoffer gevonden.

De hazen hebben enorm te lijden gehad van BHS (Brown Hare Syndrome), maar lijken zich de laatste jaren hersteld te hebben. De konijnen doen het goed in de droge, en slecht in de natte jaren. Al met al hebben ook de konijnen hier goed stand gehouden.

De komst van de vos is nog te recent om nu al sluitende conclusies te trekken, maar wat we bijvoorbeeld dit jaar voor het eerst zagen, was dat de grutto's meer in concentraties broedden, en dit op de natste stukken van het gebied deden, die veelal omringd zijn door grachten. Bij de kluten zagen we dat ze meer gingen broeden op de eilandjes die in het broedseizoen permanent door water omringd zijn. Het beheer is afgestemd op weidevogels en het wordt de vos niet gemakkelijk gemaakt: er is weinig of geen dekking en het gebied wordt zo nat

John Van Gompel op excursie in zijn Uitkerkse Polder

Foto: Jean-Marie Delbecque

mogelijk gehouden. Dit beheer zorgt al jaren op rij voor een stijgend aantal koppels bij alle soorten weidevogels.

Hoe zie je de toekomst van het gebied evolueren?

De Uitkerkse Polder is naar Vlaamse maatstaven vrij uitgestrekt (1500 ha). De resultaten zijn nu al zeer hoopgevend met voor sommige soorten in 15 jaar tijd een verdubbeling tot verviervoudiging van de aantallen broedparen. Ook als rustgebied voor doortrekkende watervogels en wintergasten (met onder meer tot 90% van de Europese populatie van de kleine rietgans) wint het gebied aan belang. Diverse beschermingsmaatregelen waaronder de aanduiding als Europees Vogelrichtlijngebied en Habitatrichtlijngebied en de uitbreiding van het natuurreservaat zullen die evolutie ongetwijfeld bestendigen en ook planten en andere diergroepen als amfibieën en zoogdieren ten goede komen. Hét probleem is echter (zoals overal in Europa) de toenemende isolatie van onze natuurgebieden: meer en meer worden ze eilandjes temidden van een verstedelijkt, industrieel of intensief agrarisch landschap. En aan die ontwikkeling lijkt voorsnog geen einde te komen.

Bob Vandendriessche